

SPORDA EGO VE GÖREV YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ (SEGYÖ)'NİN HAKEMLER İÇİN ADAPTASYON ÇALIŞMASI

E. Koray DOĞAN¹, Serkan ELÇİ², H. Selim ASİL³

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Duda (1989a, 1992), Duda ve Nicholls (1992) tarafından geliştirilmiş ve daha sonra Toros T. (2004) tarafından Türk sporcular için güvenilirlik ve geçerliğinin çalışması yapılan "Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği -SGEYÖ-"nin, spor hakemleri için adaptasyonunun sağlanmasına yönelik geçerlilik güvenilirliğinin belirlenmesidir. Hakemler için revize edilen "Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği", yargıların beş değerlendirme basamağına göre yapıldığı 13 maddeden oluşmakta ve iki alt ölçeği (7 maddesi görev yönelimli hedefler, 6 maddesi ego yönelimli hedefler) içermektedir. Revize edilen bu ölçek; futbol, basketbol ve voleybol branşlarında görev alan toplam 150 bölgesel ve ulusal hakeme uygulanmıştır.

Verilerin analizinde Cronbach Alpha, Pearson korelasyon testi ve temel bileşenler faktör analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre yapılan faktör analizi sonucunda maddeler orijinal ölçekte olduğu gibi iki faktör altında toplanmakta ve boyutlar ise toplam varyansın %53.19'ini açıklamaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına ait madde-test korelasyonları incelendiğinde, maddelerin birbiri ve toplam puan ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu görülmüştür. Aynı zamanda ölçeğin yüksek güvenilirlik katsayılarına sahip olduğu belirlenmiştir (Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı: Görev yönelimli hedefler .82, ego yönelimli hedefler .83 ve genel .83). Bulgular, sporda görev ve ego yönelimi ölçeğinin hakemler için kullanılabilceğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Ego, Görev, Hakem, Psikoloji, Spor.

THE ADAPTATION STUDY OF TASK AND EGO ORIENTATION IN SPORT QUESTIONNAIRE (TEOSQ) FOR REFEREES

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine the reliability and validity of Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire -TEOSQ- which was first developed by Duda (1989a, 1992) and Nicholls (1992) and then was searched by Toros for its reliability and validity for Turkish athletes- for Turkish referees' adaptation. Task and ego orientation in sport questionnaire which was revised for the referees is composed of 13 items judged according to 5 points assessment system and two subscales (7 for task orientation, 6 for ego orientation).

This questionnaire which was revised for referees applied to the 150 referees who took part in local and national category in the branch of football, basketball and volleyball. Cronbach Alpha, Pearson Correlation and Factor Analysis methods and basic components were used to analysis of the data. The results of factor analysis used in determining construct validity indicated that items were collected under 2 factors. These findings are the same as of the original scale. Dimensions explained 53.191 % of the total variance. When examined item to item and item to total test correlations, significant relationship was found. The scale has high reliability scores (Cronbach Alpha coefficients: .82, for task orientation .83 for ego orientation and .83 for general). All of the results showed that the task and ego orientation in sport questionnaire can be used for referees.

Keywords: Ego, Psychology, Referee, Sports, Task.

¹ Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

² Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

³ Işık Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İstanbul.

GİRİŞ

Spor psikolojisinde başarı güdülenmesi kapsamı altında sportif davranışın amaç yapısı incelenmiştir. Hedef yönelimi, insanların hedeflere erişmekten kaynaklanan başarı duygusunu elde etmek için çeşitli hedeflere veya etkinliklerle ilişkili oldukları anlamına gelmektedir. İnsanlar başarı duygusunu kazanabilmek için çeşitli tipte hedeflere yönelmektedirler (Toros, 2001). Sporun içerisinde yer alan ve özellikle de profesyonel seviyedeki müsabakaların olmazsa olmazı hakemlerde de bu etki gözlenmektedir. Hakem, insanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözümlmek için yetkili olarak seçilen kişidir. Bir başka tanım ise anlaşamayan iki taraf arasında tarafsızlığıyla doğruyu gösterecek, aracılık yapacak kişidir. Karşılaşmaları, müsabakaları kurallara uygun ve yansız olarak yöneten kimsedir. Spor hakemi müsabakaları uluslararası kurallara göre yetki ve otoritesiyle yöneten, müsabakanın sağlıklı bir şekilde ve zamanına riayet edilerek sona ermesini sağlayan kişidir. Sergilenen spor branşlarına göre görev olarak saha ve masa hakemi olmakla birlikte, sayı olarak değişmektedir. Hakemlik bilgi, tecrübe, eğitim, yeterlilik, kişilik, kondisyon ve konsantrasyon gerektirir. Hakem düzgün yaşantısı, dürüst kişiliği ile insan psikolojisinden ve toplum sosyolojisinden anlayan, insanın bireysel ve toplumsal davranışlarını yorumlayabilen, saha içindeki ve dışındaki hareketleriyle örnek olması gereken kişidir.

Duda (1989), Duda ve White (1992); Nicholls'un gelişimsel temelli algılanan yeterlik kuramından etkilenmiştir. Hedef yönelimleri, bilişsel yargılama ve değerlendirme temelli değişkenlerdir. Nicholls'un gelişimsel temelli algılanan yeterlik kuramı, Bandura'nın öz yeterlik kuramı ile Harter'in yeterlik güdüsü kuramının gelişmiş halidir (Cox 1995). Nicholls (1984) ve Duda (1987)'ya göre başarı güdüsünün tanımlayıcı özelliği, kendi algılanan yeterliklerini görme yoludur. Algılanan yeterlik, bir gelişimsel düzeyden diğerine farklı göstermektedir. Genç yaşlarda yetenek, geçmiş performansa dayalı, çocukluktan bu yana olan yaşantıya göre yargılanır (Cox 1995). Daha sonraki yaşlarda yetenek, diğerlerinin performansına göre yargılanır. Bu duruma sosyal karşılaştırma adı verilmektedir (Toros ve Yetim 2000). Aynı zamanda sporcunun kendi başarısını ya da yeteneğini diğerleri ile karşılaştırarak bir yargıya ulaştığı bilinmektedir. Hakemler, hakemlik görevine sporculardan daha ileri yaşlarda, en erken lise döneminde başladığından başarı ve yeteneğin daha çok sosyal karşılaştırılmaya dayandığı görülmektedir. Nicholls'un genel olarak öne sürdüğü hedef yönelimi kuramı, Duda (1989) tarafından spor bağlamına uygulanmıştır. İlk SGEYÖ ölçeği, güdüsel yönelim ölçeğinden doğrudan alınan maddeleri kapsamak üzere toplam 16 maddeden oluşturulmuştur. Psikometrik özelliklerinin incelenmesi ve daha sonrasında ölçeğe ilişkin çalışmalarla ölçek 13 maddeye

düşürülmüştür. Hedef yönelimi kuramına göre insanlar, hedeflere ulaştıkları anda başarı hissi elde ederler. Başarı hissi, hedeflerin başarılması sonucu elde edilir ve hedefin değeri sporcu tarafından başarılmasına göre verilir (Nicholls, Cheung, Lauerand Pastashnick 1989). Başarı ve başarısızlık hissi sporcunun hedef yönelimine bağlıdır. Başarı, hem kişiyle hem de diğerleriyle kıyaslandığında hedef yönelimini belirler (Nicholls 1984). Aslında hedef yönelimi kişinin başarısını değerlendirdiği objektifdir. Duda ve Nicholls sporda hedeflere ulaşmada ve başarı güdülenmesinde iki boyutu ayırt etmişlerdir. Bunlar görev yönelimi ve ego yönelimi olarak ortaya çıkmıştır. Hedef yönelimin ilk boyutu, görev yönelimli hedeflerdir. Görev yönelimli hedefler kişiseldir. Başarılı olmak için sporcu çok çalışmalı ve elinden gelenin en iyisini ortaya koymalıdır. Başarı, bu süreçte zevk olarak çalışmaktır. Stephens ve Bredilmer (1995), görev yönelimi yüksek olan sporcuların, kendilerini becerikli gördüklerini ve sporda yer almaktan hoşnut olduklarını belirtmektedir. Görev yönelimli hedeflerde sporcu başarı için yeteneğin gelişimine, kondisyonuna ve sürece yönelik çalışmaları tercih eder ve yarışmaları bu doğrultuda bir şans olarak görür. Hedef yöneliminin ikinci boyutu ise ego yönelimli hedeflerdir. Ego yöneliminde öncelik sağlayan unsur ise birey için önemli olanın süreç değil sonuç olmasıdır. Ego yönelimli hedefler rekabete dayanır. Kıyaslanmanın ön planda olduğu bu süreçte birey, üstün olmaktan daha aşağıda bir başarıyı kabul etmeyi bir felaket olarak algırlar (Toros 2000). Bu tür sporcular, kazanmayı veya üstünlüğün sağlanmasını büyüklük olarak görürler ve kazanmak için yapılması gereken her şeyi kuralına uymamak pahasına olsa bile yapmak isterler (Duda 1992).

Sporda, başarıya etki eden en önemli faktörlerden birisi de hakemler ve davranışlarıdır (Pepe 1999). Yönettikleri spor branşlarının içerisinde çeşitli şekillerde görev yaparlar. Basketbol, futbol, beysbol gibi branşlarda saha içerisinde ve hareket halinde iken; voleybol, tenis ve yüzme gibi branşlarda ise saha kenarı ya da masa başında görev yer alırlar. Ancak her iki şekilde de hakemler sporcu niteliği taşımazlar. Hakemler spor müsabakalarına atanmış idarecilerdir ve hakemi sporcudan ayıran birçok unsur bulunmaktadır. Sporcular kulüpleriyle olan sözleşmelerine karşın hakemlerin ve bağlı oldukları federasyonların birbirlerine karşı resmi yükümlülükleri yoktur. Elit hakemler bile asla üst seviyedeki sporcularla kıyaslama yapılacak kadar maddi imkânlarla sahip değillerdir. Ancak hakemlerin maddi ve manevi olarak oldukça zor şartlarda yaptıkları görevlerinde genellikle yoğun bağlılık, fedakârlık ve hakemlik sonrasında ise camiadan kopmama adına gözlemcilik yapmaları gözlenmektedir. Ayrıca spor hakemliğinin yarı profesyonel bir yapıda olması da hakem-sporcu farklarının bir değeri olarak göze çarpmaktadır.

Bu farklılık aynı zamanda bizlere hakemlerin sporculardan farklı görev yönelimleri olduğunu göstermektedir. Öncelikli olarak SGEYÖ'nin, "sporda" kelimesi ile aktif sporun içerisinde yer alan bütün kitleyi hedeflediği düşünülmektedir. Ancak Cid ve diğ (2010) tarafından Portekizli hakemler üzerinde yapılan "Assessment of Achievement Goals in Portuguese Football Referees: Exploring the Adaptation of the Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire (TEOSQ)" adlı çalışma, bu konuda bir takım yetersizlikleri ortaya koymuştur. Portekiz Futbol Federasyonu'na bağlı hakemler üzerinde yapılan bu çalışmada, ölçeğin sporcular için hazırlanmış olan aslına birebir bağlı kalınmıştır. Dolayısıyla SGEYÖ, sporcuyu ve hakemlerin belirtilen farklılıklarından ve soru kalıplarının hakemlik yapısını yeterince karşılamadığından çalışmada istenilen başarı yani adaptasyon sağlanamamıştır (özellikle 9. ve 12. sorularda).

Türkiye'de daha önce spor alanında yapılan ölçek adaptasyonlarında, hakemlere özgün bir çalışma bulunmamaktadır. Spor ortamında hakemler ile sporcuların maddi ve manevi beklentileri, kazanımları birbirinden tamamen farklı yapıdadır. Bu farklı yapılanma doğal olarak sporcuyu ve hakemlerin müsabaka öncesi, sırası ve sonrasındaki genel olarak icra ettikleri görevlere bakış açılarını, tutumlarını ve davranışlarını da etkilemektedir. Kısacası nicel ve nitel olarak bunca farklılığın bulunduğu sporcuyu ve hakemlerin bilimsel çalışmalarda aynı potada değerlendirilmeleri, bilimsel çalışmalarda özellikle atletik-fiziksel gibi nesnel çalışmaların aksine psiko-sosyal çalışmalarda birtakım eksik bilgilenmeye yol açmaktadır. Bu nedenle hakemlerin sporculardan ayrı bir yapıda incelenmesi gereklidir.

Bu çalışmada, sporcuyu ve hakemlerin farklı değer ve hedefleri olduğu gerçeğiyle, sporda hedef yönelimlerini açıklayabilecek bu ölçeğin spor hakemlerine uyarlanma yapılması amaçtır. Ülkemiz başta olmak üzere tüm dünyada spor hakemlerinin hedef yönelimlerini belirlemede spor psikolojisi literatürüne bir ölçeği kazandırmaktır. Araştırma spor ortamında fiziksel yeterlilikler ve ölçümlerin yanı sıra psikolojik yeterlilikler ve ölçümler katkısının önemini vurgulamak gibi bir önemi içermektedir. Bu nedenlerden dolayı yeni gelişmekte olan spor psikolojisinde hakemlere ve hedef yönelimine yönelik yeni bir ölçek kazandırmak amaç edinilmiştir.

Bu çalışmanın evrensel amacı ülkemizdeki psikoloji öğrencilerinin ve psikologların dikkatini "Spor Psikolojisi" alanına çekmektir. Bu kapsamda yapılan özel araştırma ise Duda (1989, 1992), Duda ve Nicholls (1992) tarafından geliştirilen ve daha sonra Toros (2004) tarafından Türk sporcular için güvenilirlik ve geçerliğinin çalışması yapılan "Sporda Görev ve

Ego Yönelimi Ölçeği -SGEYÖ-"nin, sporun içerisinde yer alan ve önemli bir zümre olan hakemlerin adaptasyonunun sağlanması için geçerlilik güvenilirliğinin belirlenmesidir.

YÖNTEM

Ölçeğin Adaptasyon Geçerliliği

Ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışmasında öncelikle amatör hakemler ile pilot çalışma yapılmış ve revize edilmiş ölçeğin sorunsuz bir şekilde algılanışı hakemlere uyarlanabileceğini göstermiştir. Ölçeğin hakemlere adaptasyonu sürecinde bazı ifadeler hakemlik görevine uyarlanmış ve genel olarak ölçeğin bütünlüğüne bağlı kalınmıştır. Yapılan bazı ifade değişikliklerinde psikologlar, hakemler ve hakem hocalarından fikirler alınmıştır.

Örneklem

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması aşamasında Türkiye Basketbol Federasyonu, Türkiye Futbol Federasyonu ve Türkiye Voleybol Federasyonu Merkez Hakem Kurulları tarafından resmi izinler alınarak bünyelerindeki profesyonel liglerde görev alan ve yaş ortalamaları 29.04 ± 4.64 olan 12 kadın, 138 erkek hakeme uygulanmıştır. Hakemlerin 41'i basketbol, 59'u futbol ve 50'si voleybol branşlarında görev almaktadır. Hakemlerin görev seviyeleri incelendiğinde, % 72.7'si bölgesel ve % 27.3'ü ise ulusal klasman hakemleri olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Güvenirlik ve geçerliliği test edilmeye çalışılan bu ölçek "hakemlikte hedef yönelimlerine göre kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim" kavramı temel alınarak sunulmuş maddelere verilen "kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum" cevaplarından oluşan likert tipte bir ölçektir. Ölçek 13 maddeden oluşmakta ve ego-görev yönelimleri olmak üzere iki alt ölçeği içermektedir.

Verilerin Toplanması

Ölçek, çalışmaya katılan hakemlerden futbol ve voleybol hakemlerine kendi hizmet içi eğitimleri sırasında birebir görüşme yoluyla uygulanırken, basketbol hakemlerine ise e-posta yöntemiyle bir veritabanına yönlendirerek cevaplamaları sağlanmıştır. 2010-2011 sezonu içerisinde gerçekleştirilen veri toplama çalışmaları esnasında bilimsel açıdan genel etik, ilke ve kurallara riayet edilmiştir.

Veri Analizi

Araştırma verileri SPSS veri analizi programı ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için Oblimin döndürme yöntemiyle yapılan temel bileşenler faktör

analizi kullanılmış, madde-toplam korelasyonlarına bakılmış ve iç tutarlılığının belirlenmesi için de Cronbach Alpha katsayıları incelenmiştir.

BULGULAR

Ölçeğin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Örneklemin büyüklüğü ve uygunluğunu, verilerin dağılım yapılarını belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi uygulanmıştır. KMO analizi sonucundan bulunan değer örneklem büyüklüğünün iyi olduğunu göstermektedir (KMO = .81). Bartlett test sonuçları, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini ve faktör analizinin kullanılmasının uygunluğunu göstermektedir.

“Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği”nin hakemler için yapı geçerliliği için temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sırasında dik döndürme yöntemine başvurulmuş ve Oblimin yöntemiyle faktör yükleri belirlenmiştir. Ölçeği oluşturan faktörleri ve maddelerini belirlemek amacıyla faktör matrisi yapıldığında, ilk denemede orijinal ölçekte olduğu gibi ölçeği oluşturan on üç maddenin iki faktör altında toplandığı görülmüştür. Buna göre birinci faktör altındaki maddelerden -2-5-7-8-10-12-13 (7 madde) görev yönelimini, ikinci faktör altındaki maddelerden -1-3-4-6-9-11 (6 madde) ise ego yönelimini göstermekte olup toplam on üç maddeden oluşmaktadır.

Tablo 1. Temel Bileşenler Faktör Analizi

Madde	İlk denemeden sonra	
	Görev	Ego
1) Kritik bir pozisyonda karar verebilen veya hata yapmayan tek kişi ben olduğum zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.31	.39
2) Yeni bir teknik öğrendiğimde ve bende uygulama isteği uyandırdığı zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.70	.02
3) Arkadaşımdan daha iyi yapabildiğim zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.26	.62
4) Diğerleri benim kadar iyi yapamadığı zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.17	.81
5) Uygulaması beğeni toplayan bir şey öğrendiğim zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.67	.17
6) Yalnız benim başarılı olduğum zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.19	.88

7) Çok deneyerek yeni bir teknik öğrendiğim zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.78	.08
8) Sıkı çalıştığım zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.79	.07
9) En yüksek gözlemci notunu ben aldığım zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.16	.54
10) Öğrendiğim bir şey bende daha fazla uygulama isteği uyandırdığı zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.66	.03
11) En iyi ben olduğum zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.01	.76
12) Öğrendiğim bir teknik gerçekten doğru hissi verdiği zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.82	.02
13) Elimden gelenin en iyisini yaptığım zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.68	.13

Daha sonra toplam varyansın açıklanması ile ilgili varyansın yüzdesine ve kümülâtif yüzdelerine bakılmıştır. İlgili tabloya bakıldığında Oblimin eğik döndürme ile birinci boyut, varyansın 34.86'sını ve ikinci boyut varyansın 18.33'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Boyutlar ise toplam varyansın 53.19'unu açıklamaktadır. Bu yüzdelerin ölçmeye çalıştığı özellik ve hakemlerin görev ve ego yönelimlerini yeterince açıkladığını söylemek olasıdır.

Tablo 2. Toplam Varyans Analizi

Boyutlar Özdeğer	Toplam Yüzdesi	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Özdeğer	Toplam Yüzdesi
1	4.53	34.86	34.86	4.53
2	2.38	18.33	53.19	2.38

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Likert tipteki bu ölçeğin güvenirliliğini belirlemek amacıyla öncelikle içsel tutarlılığını sınaama yöntemi olarak Cronbach Alpha değerlerine bakılmıştır. Görev yönelimli hedefler ve ego yönelimli hedeflerden oluşan “Hakemler İçin Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği”nin alt boyutlarının Cronbach Alpha değerlerine bakıldığında; görev yönelimli hedefler .82, ego yönelimli hedefler .83 Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısına sahip olduğu belirlenmiştir. Buna bağlı olarak elde edilen katsayı değerleri ölçeğin oldukça güvenilir bir ölçek olduğuna dair bilgi vermektedir.

Madde Ayırt Edicilik İndeksine İlişkin Bulgular

Tüm alt ölçeklerle maddelerin ve maddeler ile ait oldukları alt ölçeklerin korelasyonları incelenmiştir. Değerlere bakıldığında ise her maddenin madde-toplam test korelasyonu ile yüksek korelasyon gösterdiği belirlenmiştir. Her bir maddenin toplam puanı ile yüksek korelasyon göstermesi, alt ölçeğin ölçmeyi amaçladığı özelliği ölçebildiğini göstermektedir.

Tablo 3. Madde-Madde ve Madde-Toplam Test Korelasyonları Analizi ve Alt Ölçeklerin Cronbach Alpha Güvenirlilik Katsayıları Değerleri

Madde	Görev Yönelimi $\alpha = .82$	Ego Yönelimi $\alpha = .83$
1) Kritik bir pozisyonda karar verebilen veya hata yapmayan tek kişi ben olduğum zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	---	.44**
2) Yeni bir teknik öğrendiğimde ve bende uygulama isteği uyandırdığı zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.46**	---
3) Arkadaşlarımdan daha iyi yapabildiğim zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	---	.59**
4) Diğerleri benim kadar iyi yapamadığı zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	---	.37**
5) Uygulaması beğeni toplayan bir şey öğrendiğim zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.58**	---
6) Yalnız benim başarılı olduğum zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	---	.40**
7) Çok deneyerek yeni bir teknik öğrendiğim zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.57**	---
8) Sıkı çalıştığım zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.50**	---
9) En yüksek gözlemci notunu ben aldığım zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	---	.43**
10) Öğrendiğim bir şey bende daha fazla uygulama isteği uyandırdığı zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.48**	---
11) En iyi ben olduğum zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	---	.46**
12) Öğrendiğim bir teknik gerçekten doğru hissi verdiği zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.59**	---
13) Elimden gelenin en iyisini yaptığım zaman kendimi hakemlikte çok başarılı hissederim.	.37**	---

**p<.01

TARTIŞMA VE SONUÇ

Sporda görev ve ego yönelimi ölçeği, sportif ortamda bireyin hedef yönelimlerinin kaynağını belirlemek için Duda tarafından geliştirilmiştir. Toros tarafından Türkçeye standardizasyonu gerçekleştirilmiştir. Ancak Cidve diğ. (2010) Portekizli hakemler üzerinde ölçeği orijinal haliyle uygulandığı araştırma sonucu faktör analizinde bir takım farklılık çıkmış ve hakemler için güçlü bir adaptasyon gereksinimi duyulduğu göze çarpmıştır. Bu sonuçlar bize hakemlerin sporculardan ayrı bir şekilde değerlendirilmesi, ölçeğin hakemlik kavramlarıyla tekrar oluşturulması gerekliliğini öngörmüştür.

Bu çalışmada da bu ölçeğin, sporun karar organları olan hakemler için uyarlanması amaçlanmıştır. Gerekli teknik çalışmalar sonucunda basketbol, futbol ve voleybol hakemlerinden oluşan 150 kişi üzerinde yapılan güvenilirlik geçerlik çalışmalarının istatistiksel sonuçlarının oldukça yüksek olduğunu gözlenmiştir. Ölçeğin geçerlik aşamasında gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda elde edilen ölçek maddeleri, orijinal ölçek maddeleriyle tutarlılık göstermiştir. Güvenirlik çalışması esnasında madde-madde ve madde-toplam test korelasyonlarına bakılmış, her maddenin kendi boyutunda bulunan maddelerle ve toplam puan ile orta düzeyde korelasyon gösterdiği belirlenmiştir. Her bir maddenin toplam puanı ile orta düzeyde korelasyon göstermesi, alt ölçeğin ölçmeyi amaçladığı özelliği ölçebildiğini göstermektedir. Bu sonuçlar bizlere hakemlerin ego ya da görev yönelimlerinin farklılıklarını göstermiştir.

Bu çalışma ile amaçlanan ise hakemlerin hedef yönelimlerini ölçmede kullanılacak bir ölçeği spor psikolojisi dünyasına kazandırmaktır ve ülkemizdeki psikologların dikkatini spor psikolojisi alanına çekmektir. Bu ölçeğin sporcular için hazırlanmış asıl formunda birçok uluslararası çalışma yapılmış (Chi and Duda 1995) ve "Sporda Ego ve Görev Yönelim Ölçeği"nin Türkçe literatüründe ilk çalışması "Sporda Ego ve Görev Yönelimi Ölçeği"nin Türk sporcuları için geçerlik-güvenirlik çalışmasıdır (Toros 2004). Ancak bu ölçek ülkemizde ve dünya literatüründe ilk kez hakemler için standardizasyonu yapılmış görev yönelim ölçeğidir. Tüm elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde ölçeğin spor psikolojisi biliminde hakemler için görev ve ego yönelim düzeylerini belirlemede kullanılabilir bir ölçek olduğu görülmektedir. Böylece hakemlere ve hakem hocalarına ve spor psikologlarına daha faydalı bilgiler verilecektir. Ölçeğin hakemler için adaptasyonu gerçekleşen bu formuna "Hakemler İçin Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği" ismi verilmiştir.

Bu çalışmaya konu olan SGEYÖ, daha önce Türkiye'de çeşitli spor ve sporcular ile yapılan çalışmalarda kullanılmıştır. Ayrıca ülkemizde spor hakemleri ve hakem tutumları

üzerine de birçok çalışma yapılmıştır. Sporcu ve hakemler arasındaki niceliksel ve niteliksel birçok farklılığa rağmen ülkemizde daha önce hakemler için özel bir ölçek hazırlanmamış veya adaptasyonu yapılmamıştır. Çalışmaya katılan hakemler branş olarak ve klasman olarak sınırlıdır. Bu ve benzeri bir başka konulardaki araştırmalar için yapılacak öneriler arasında; hakemlerin branşlarının zenginleştirilmesi ve araştırmaya katılan hakemlerin amatörden uluslararası düzeye kadar tüm klasmanlardan seçilebilmesi sayılabilir. Ayrıca yine hakemler için hazırlanmış veya adapte edilmiş ölçeklerin geliştirilmesi de öneriler içerisinde yer almaktadır.

KAYNAKLAR

1. **Cid L, Pacheco J, Borrego C, Silva C.** (2010). Assessment of Achievement Goals in Portuguese Football Referees: Exploring the adaptation of the task and ego orientation in sport questionnaire. *The Open Sports Sciences Journal*, 3, 87-89.
2. **Cox RH.** (1995). *Sport Psychology: Concept and Applications*. (3rd Edition) Dubuque: Iowa.
3. **Duda JL.** (1987). Toward a developmental theory of children's motivation in sport. *Journal of Sport Psychology*, 9, 130-145.
4. **Duda JL.** (1989). Goal perspectives, participation and persistence in sport. *International Journal of Psychology*, 20, 42-56.
5. **Duda JL, Chi L, Newton ML, Walling MD, Catley D.** (1995). Task and ego orientation and intrinsic motivation in sport. *International Journal of Sport Psychology*, 26, 40-63.
6. **Duda JL, Nicholls JG.** (1992). Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. *Journal of Educational Psychology*, 84, 290-299.
7. **Duda JL, White SA.** (1992). Goal orientations and beliefs about the cause of sport success among elite skiers. *The Sport Psychologist*, 6, 334-343.
8. **Nicholls JG.** (1984). Achievement motivation: Concepts of ability, subjective experience, task choice and performance. *Psychological Review*, 91, 329-346.
9. **Nicholls JG, Cheung PC, Lauer J, Pastashnick M.** (1989). Individual differences in academic motivation: Perceived ability, goals, beliefs and values. *Learning and Individual Differences*, 1, 63-84.
10. **Pepe H, Filiz K, Pepe K, Can S.** (1999). Futbol hakemlerinin hakemlik geçmişleri ve sporculuk geçmişlerinin tutarlı karar vermedeki etkisinin incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1, 26-33.
11. **Toros T.** (2001). Elit ve Elit Olmayan Erkek Basketbolcularda Hedef Yönelimi, Güdüsel İklim ve Hedeflerin Özgünlük Güçlük Derecesi Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkisi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
12. **Toros T., Yetim Ü.** (2000). 3.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi: Sporda görev ve ego yönelimi ölçeğinin Türk sporcuları için uyarlama ön çalışması. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
13. **Weinberg RS, Richardson PA.** (2008). *Başarılı Hakemliğin Psikolojisi*. (R Ekmekçi, T Toros Çev.). Denizli: Gültürk Ofset.